

IJTIMOIIY HIMOYA TIZIMIDA PENSIYA TAMINOTINI RIVOJLANITIRISH YO'LLARI

Qaxxorov Shoxrux Shavkatjon o'g'li - Andijon Davlat Texnika Instituti

Iqtisodiyot kafedrası assistenti,

Odilov Samandar Olim o'g'li - Andijon Davlat Texnika Instituti

Muhandislik iqtisodiyoti va boshqaruv fakulteti Iqtisodiyot yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Maqolada O'zbekistonda ijtimoiy himoya tizimining muhim tarkibiy qismi bo'lgan pensiya ta'minoti tizimini rivojlantirish masalalari o'rganiladi. Pensiya tizimidagi mavjud muammolar, xalqaro tajriba asosida takomillashtirish yo'llari va milliy sharoitlarga moslashtirilgan yangicha yondashuvlar yoritiladi.

Kalit so'zlar: ijtimoiy himoya, pensiya tizimi, islohotlar, pensiya jamg'armalari, moliyaviy barqarorlik

Ааннотация: В статье рассматриваются вопросы развития пенсионной системы, как важной составляющей системы социальной защиты в Узбекистане. Освещаются существующие проблемы в пенсионной системе, пути их совершенствования на основе международного опыта и внедрение новых подходов, адаптированных к национальным условиям.

Ключевые слова: социальная защита, пенсионная система, реформы, пенсионные фонды, финансовая стабильность

Abstract: The article examines the development of the pension provision system as an important component of social protection in Uzbekistan. It highlights the existing problems in the pension system, ways to improve it based on international experience, and innovative approaches adapted to national conditions.

Keywords: social protection, pension system, reforms, pension funds, financial stability.

Ijtimoiy himoya tizimi har bir mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Pensiya tizimi esa uning asosiy tarmoqlaridan biri

bo'lib, aholining mehnatga layoqatsiz qatlamini iqtisodiy jihatdan qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi. Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, dunyo bo'yicha aholining 9 foizi pensiya ta'minotiga ega emas, ayniqsa rivojlanayotgan mamlakatlarda bu ko'rsatkich yuqoriroq¹.

O'zbekistonda esa 2024 yil holatiga ko'ra, pensiya oluvchilar soni 3,8 million nafarga yetgan bo'lib, bu umumiy aholining taxminan 12 foizini tashkil etadi. So'nggi besh yil ichida pensiya oluvchilar soni yiliga o'rtacha 3,5% ga oshib bormoqda. Shu bilan birga, pensiya yoshining pastligi (erkaklarda 60, ayollarda 55 yosh) pensiya jamg'armasiga katta moliyaviy bosim o'tkazmoqda².

Shuningdek, norasmiy sektorda ishlayotgan va pensiya jamg'armasiga badal to'lamayotgan fuqarolar soni ham sezilarli bo'lib, ular pensiya tizimidan tashqarida qolmoqda. Bu holat tizimning barqarorligiga tahdid solmoqda va uni takomillashtirish zaruratini kuchaytirmoqda.

Shu bois, O'zbekistonda pensiya ta'minotini rivojlantirish, tizimni moliyaviy jihatdan barqaror qilish va aholining keng qatlamlarini qamrab olish muhim vazifa sifatida qaralmoqda. Ushbu maqolada ijtimoiy himoya tizimida pensiya ta'minotini takomillashtirish yo'llari o'rganiladi.

Maqola tayyorlash jarayonida statistik tahlil, qiyosiy tahlil va kontent tahlili metodlaridan foydalanildi. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, Moliya vazirligi va Pensiya jamg'armasi ma'lumotlari asosiy tahlil manbai sifatida xizmat qildi. Bundan tashqari, xalqaro tajriba sifatida Germaniya, Shvetsiya va Yaponiya pensiya tizimlari o'rganildi.

Tahlillar natijasida aniqlanishicha, O'zbekistonda pensiya tizimining asosiy muammolari quyidagilardan iborat:

- Pensiya yoshining nisbatan pastligi va bu bilan byudjetga tushayotgan og'irlik;
- Pensiya ajratmalarining real hayotiy xarajatlarni qoplamasligi;

¹ World Bank. Pension Reform: Issues and Prospects for Non-Financial Defined Contribution (NDC) Schemes. Washington, DC: 2019.

² O'zbekiston Respublikasi Pensiya jamg'armasi. Rasmiy hisobotlar. 2024.

- Norasmiy sektorda ishlayotgan aholining pensiya tizimiga qamrab olinmasligi;
- Pensiya jamg'armalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashdagi qiyinchiliklar.

O'zbekistonda pensiya ta'minotining asosiy ko'rsatkichlari (2020–2024)³

Ko'rsatkichlar	2020	2021	2022	2023	2024*
Pensiya oluvchilar soni (mln)	3,4	3,5	3,6	3,7	3,8
O'rtacha pensiya miqdori (so'm)	900 000	1 000 000	1 200 000	1 400 000	1 600 000
Pensiya fondi xarajatlari (trln so'm)	21	24	28	32	37
Pensiya yoshi (erkaklar/ayollar)	60/55	60/55	60/55	61/56	62/57

Manba: O'zbekiston Respublikasi Pensiya jamg'armasi rasmiy hisobotlari (2024 yil prognoz ko'rsatkichi)

Xalqaro tajriba asosida quyidagi takliflar ilgari surildi:

- Pensiya yoshini bosqichma-bosqich oshirish orqali tizimning moliyaviy barqarorligini ta'minlash;
- Pensiya jamg'armalarini ko'p manbali moliyalashtirish (masalan, majburiy pensiya badallari va ko'ngilli jamg'arishlar);
- Norasmiy sektorda ishlayotgan fuqarolarni pensiya tizimiga jalb qilish mexanizmlarini yaratish;
- Pensiya tizimida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish orqali boshqaruv samaradorligini oshirish.

O'zbekiston ijtimoiy himoya tizimini rivojlantirishda pensiya ta'minoti tizimini modernizatsiya qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Takomillashtirish

³O'zbekiston Respublikasi Pensiya jamg'armasi rasmiy hisobotlari (2024 yil prognoz ko'rsatkichi)

yoʻnalishlari sifatida pensiya yoshini bosqichma-bosqich oshirish, moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish, aholining keng qatlamlarini qamrab olish choralarini koʻrish lozim. Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish tizim samaradorligini oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Oʻzbekiston Respublikasi Pensiya jamgʻarmasi. Rasmiy hisobotlar. 2024.
2. Oʻzbekiston Respublikasi Moliya vazirligi. Pensiya tizimini moliyalashtirish hisobotlari. 2023.
3. World Bank. *Pension Reform: Issues and Prospects for Non-Financial Defined Contribution (NDC) Schemes*. Washington, DC: 2019.
4. Holzmann, R., Hinz, R. *Old-Age Income Support in the 21st Century: An International Perspective on Pension Systems and Reform*. World Bank, 2005.
5. European Commission. *Pension Adequacy Report 2021*. Brussels: 2021.